

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
Харківський національний університет внутрішніх справ
Сумська філія
Кафедра гуманітарних дисциплін

МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
до семінарських занять
з навчальної дисципліни «Політологія»
обов'язкових компонент
освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

081 Право (право)

Суми 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2023 р. №7

СХВАЛЕНО

Вченою радою Сумської філії
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 29.08.2023 р. №8

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та
соціально-економічних дисциплін
Протокол від 29.08.2023 р. №7

Розглянуто на засіданні кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Протокол від 29.08.2023 р. №2

Розробник:

Професор кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії ХНУВС, кандидат
історичних наук, старший науковий співробітник Надія ДЕМИДЕНКО

Рецензенти:

Професор кафедри юридичних дисциплін Сумської філії ХНУВС, доктор істор.
наук, професор Юрій ОСАДЧИЙ

Доцент кафедри філософії та соціально-гуманітарних дисциплін Сумського
національного аграрного університету, кандидат філософських наук,
доцент Олександр КОРНІЄНКО

**1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами
(денна форма навчання)**

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Тема № 1 Політологія як наука і навчальна дисципліна.	8	2	2			4	залік
Тема № 2 Історія політичних вчень.	12	2	2			8	
Тема № 3 Політична думка України.	12	2	4			6	
Тема № 4 Політична ідеологія.	8	2	2			4	
Тема № 5 Політична влада.	8	2	2			4	
Тема № 6 Політичні партії.	8	2	2			4	
Тема № 7 Політичні вибори.	8	2	2			4	
Тема № 8 Політичні режими.	6	-	2			4	
Тема № 9 Політична глобалізація.	10	2	4			4	
Тема № 10 Геополітичний вибір України.	10	2	4			4	
Всього :	90	18	26			46	

**Розподіл часу навчальної дисципліни за темами
(заочна форма навчання)**

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Тема № 1 Політологія як наука і навчальна	10					10	

дисципліна.							
Тема № 2 Історія політичних вчень.	10					10	
Тема № 3 Політична думка України.	12		2			10	
Тема № 4 Політична ідеологія.	10	2	2			6	
Тема № 5 Політична влада.	8					8	
Тема № 6 Політичні партії.	8					8	
Тема № 7 Політичні вибори.	8	2				6	
Тема № 8 Політичні режими.	8		2			6	
Тема № 9 Політична глобалізація.	8		2			6	
Тема № 10 Геополітичний вибір України.	8		2			6	
Всього :	90	4	10			76	залік

3. Методичні вказівки до семінарських занять

Тема № 1 Політологія як наука і навчальна дисципліна.

Семінарське заняття: Політологія як наука та навчальна дисципліна.

Навчальна мета заняття: визначити об'єкт і проблеми політологічної науки, сформулювати основні функції політології її критерії як навчальної дисципліни.

Час проведення 2 години.

Навчальні питання:

1. Об'єкт політології.
2. Проблеми політологічної науки.
3. Функції політології.
4. Політична наука як навчальна дисципліна.

Методичні вказівки:

При вивченні першого питання слід звернути увагу, що об'єктом політологічного дослідження є політична влада, основи її правової системи, визначення засад її легітимності, з'ясування механізмів забезпечення її стабільності і оптимальності з погляду правління.

При вивченні другого питання необхідно висвітлити такі проблеми політологічної науки: філософські та ідейно-теоретичні підстави політики, властиві тому чи іншому конкретному періоду історії; політичні системи - їх відмінності і подібності, переваги та недоліки, умови їх зміни і т. ін.; політичні інститути; політичний процес.

Розглядаючи третє питання треба прояснити такі функції політології – описова, пояснювальна, інструментальна, інноваційна, прогностична, методологічна, світоглядна, політичної соціалізації, прикладна, нормативна.

При підготовці до четвертого питання треба зазначити, що усю сукупність проблем, які вивчає політична наука, можна згрупувати у такі умовні розділи: вступ у політичну науку; історія політичних вчень; теорія політики; прикладна політологія (соціологія політики).

Питання цільових виступів студентів:

1. Політологія в системі суспільних наук..
2. Предмет політології.
3. Структура і функції політології
4. Методологія політології

Теми для рефератів:

1. Предмет політології: характерні особливості і структурні елементи.
2. Політологія в системі соціально-гуманітарних наук.
3. Прогностична функція політології та її значення.
4. Основні напрями практичного застосування політологічних знань.

Література:

Основна :

1. Гетьманчук П., Грицук В.К. Політологія. Навчальний посібник. К. : Основи, 2010. 415 с.
2. Воронянський О.В., Кулішенко Т.Ю. Політологія. Підручник. Харків. ХНТУСГ ім. П. Василенка, 2017. 180 с.

Додаткова :

3. Політологія. Лекційний матеріал. Мультимедійний навчальний підручник. Національна академія внутрішніх справ. Кафедра філософії права та юридичної логіки. К., 2021. 203 с.

URI:[https://arm.naiu.kiev.ua/books/politolog\(2018-11-14\)/lec/lec1.html](https://arm.naiu.kiev.ua/books/politolog(2018-11-14)/lec/lec1.html)

4. Політологія. Навчально-методичний посібник (у схемах і таблицях). За наук. Редакції проф. Бліхара. Львів. ПП Арсенал. 2018. 540.

URI:http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/1854/1/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F_29_10_2018.pdf

Тема № 2 Історія політичних вчень.

Семінарське заняття: Історія політичних вчень.

Навчальна мета заняття: ознайомити студентів з основними політичними концепціями; навчитися їх аналізувати, порівнювати та відстежувати їх політико-історичні трансформації.

Час проведення: 2 години.

Навчальні питання:

1. Політична думка Античності.
2. Релігійно-політичні вчення Середньовіччя.
3. Політичні концепції Відродження і Нового часу.
4. Сучасні політичні концепції.
5. Поняття політичної утопії, ідеї суспільного договору, концепції розподілу влади, теорії походження держави.

Методичні вказівки:

При вивченні першого питання особливу увагу треба звернути на теорії «Ідеальної держави Платона» та «Політії» Аристотеля. Виділити сильні та слабкі місця кожної теорії, вміти провести порівняльний аналіз.

При вивченні другого питання необхідно зазначити особливий вплив християнської теологічної доктрини на філософську та політичну думку. Провести аналіз основних праць Аврелія Августина та Фоми Аквінського.

Основним змістом при вивченні третього питання повинні стати аспекти «реальної політики» Н. Макіавеллі, концепції «природного права» та «договірного походження держави» в працях Дж. Локка та Т. Гоббса, «правової держави» в працях І. Канта.

Змістом четвертого питання є концепції Чикагської школи, Франкфуртської школи, мир-системного аналізу Е. Валлерстайна. Особливу увагу слід приділити прогностичним теоріям політико-суспільного розвитку у XXI столітті.

П'яте питання постає як підсумкове. Використовуючи засвоєні знання, студенти повинні вільно виділяти та співставляти історичні та сучасні утопічні проекти, виділяти ступіні втілення ідей суспільного договору та реального існування розділення влади.

Питання цільових виступів студентів:

1. Тоталітарний характер «Ідеальної держави» Платона.
2. Переваги «Змішаного державного устрою» Аристотеля.
3. Концепції договірного походження держави.
4. Засади правової держави в творах І. Канта.

Теми рефератів:

1. Два «гради» Аврелія Августина та обґрунтування політичної влади.
2. Політична концепція Ф. Аквінського.
3. «Правитель» Н. Макіавеллі.
4. Політичні концепції Просвітництва.

Література:

1. Арістотель. Політика. К.: Основи, 2005. 355 с.
2. Гетьманчук П., Грицук В.К. Політологія. Навчальний посібник. К. : Основи, 2010. 415 с.
3. Воронянський О.В., Кулішенко Т.Ю. Політологія. Підручник. Харків. ХНТУСГ ім. П. Василенка, 2017. 180 с.

Тема №3: Політична думка України

Семінарське заняття: Політична думка України.

Навчальна мета заняття: ознайомити студентів з головними напрямками розвитку вітчизняної політичної думки.

Час проведення: 4 години.

Навчальні питання:

1. Процес розвитку націоналістичних, ліберальних та соціалістичних ідей у вітчизняній політичній культурі.

2. Суспільно-політичні концепції діячів Кирило-Мефодіївського товариства (М.Костомаров, Т.Шевченко, П.Куліш та ін.) та консервативного напрямку української політичної думки (В. Липинський, С. Томахівський, В. Кубійович).
3. Сутність націоналістичного напрямку української політичної думки (М.Міхновський, Д.Донцов) та суспільно-політичні погляди М.Драгоманова.

Методичні вказівки:

При вивченні першого питання належить з'ясувати витoki основних націоналістичних, ліберальних та соціалістичних ідей вітчизняної політичної думки та їх зв'язок з відповідними європейськими теоріями.

Розкриваючи друге питання, слід зазначити основні суспільно-політичні концепції діячів Кирило-Мефодіївського товариства. Провести порівняння консервативного та революційно-демократичного крил товариства, розкрити їх найважливіші настанови.

Змістом третього питання постають сутність та витoki вітчизняних націоналістичних теорій. Слід зазначити загальне та особливе у порівнянні цих теорій із провідними європейськими концепціями національної держави. Розкрити переваги еволюційного підходу М. Драгоманова до розвитку держави та суспільства.

Питання цільових виступів студентів:

1. Персоналії Кирило-Мефодіївського товариства: М.Костомаров, Т.Шевченко, П.Куліш та ін., їх діяльність.
2. Провідні суспільно-політичні концепції діячів Кирило-Мефодіївського товариства.
3. Консервативний напрямок української політичної думки (В. Липинський, С. Томахівський, В. Кубійович).
4. Націоналістичний напрямок української політичної думки (М.Міхновський, Д.Донцов).

Теми рефератів:

1. Суспільно-політичні погляди М.Драгоманова.
2. Еволюція політичних теорій в Україні.
3. Розвиток націоналістичних, ліберальних та соціалістичних ідей у вітчизняній політичній культурі.

Література:

Основна:

- 1.Гетьманчук П., Грицук В.К. Політологія. Навчальний посібник. К. : Основи, 2010. 415 с.
- 2.Воронянський О.В., Кулішенко Т.Ю. Політологія. Підручник. Харків. ХНТУСГ ім. П. Василенка, 2017. 180 с.

Додаткова :

1. Демиденко Н.М. М.С. Грушевський: деякі аспекти концепції державотворення. Сіверянський літопис : зб. наукових праць. Національний заповідник «Глухів», Центр пам'яткознавства Національної академії наук України.- Вип.8. Київ - Глухів. 2016. С. 407-411.
2. Демиденко Н.М. Роль Миколи Прокоповича Василенка (1866-1935) у становленні питань освіти та мистецтва в Україні за доби Гетьманату. Сіверянський літопис : зб. наукових праць. Національний заповідник «Глухів», Центр пам'яткознавства Національної академії наук України. - Вип. 9. Київ - Глухів. 2017. С. 406-412.
3. Демиденко Н.М. Вирішення земельного питання Центральною Радою у 1918 році. Матеріали XII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Історія освіти, науки і техніки в Україні» (Київ, 16 травня 2016 р.) НААН, ННСГБ. К. , 2016. С.12-14.
4. Демиденко Н.М. «Заповіт борцям за визволення» Володимира Винниченка. Матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції (24-25 травня 2019 р.). Сумська філія Харківського національного університету внутрішніх. Суми: Видавничий дім «Ельдорадо», 2019. С.191-194.
5. Демиденко Н.М. Концепція автономії і федерації у період українського визвольного руху : погляд з ХХІ століття. Збірник матеріалів V Міжнародної науков.- практ. конференції, 25-26 жовтня 2016 р. м. Вінниця. Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського. Вінниця, 2016. С. 16-17.

Тема №4: Політична ідеологія.

Семінарське заняття: Політична ідеологія.

Навчальна мета заняття: засвоєння студентами поняття сутності та функцій політичної ідеології. Ознайомлення з найпоширенішими сучасними ідеологічними течіями.

Час проведення: 2 години.

Навчальні питання:

1. Поняття політичної ідеології, сутність ідеологізації політики, основні європейські політичні ідеології.
2. Лібералізм.
3. Консерватизм.
4. Соціалізм (соціал-демократія). Комунізм.

Методичні вказівки:

При розгляданні першого питання необхідно звернути увагу на походження ідеологій в їх сучасному розумінні; історичні умови їх складання; головні підходи до визначення та функцій ідеологій в політичному світі.

Розкриваючи друге питання, важливо зазначити головні етапи становлення та розвитку ліберальних ідей. Особливу увагу слід приділити сучасним труднощам неолібералістських концепцій.

В третьому питанні важливою є проблема історичних умов виникнення ідей консерватизму. Також необхідно розкрити етапи їх розвитку та головні

причини привабливості в сучасному політичному просторі.

Четверте питання потребує звертання до всіх ідей рівності протягом розвитку політичних уявлень в історії політичної думки. Особливу увагу приділити марксизму, соціалістичним ідеям першої половини XX ст. та історичним формам втілення соціалістичних ідей.

Питання цільових виступів студентів:

1. Рівні функціонування політичної ідеології.
2. Націоналістичні ідеології.
3. Нацизм (націонал-соціалізм). Фашизм.
4. Анархізм. Клерикалізм.

Теми рефератів:

1. Ідеологія як знаряддя політичної еліти.
2. Ідеологія як політична міфотворчість.
3. Ідеологія як чинник соціального консенсусу.

Література:

Основна :

1. Гетьманчук П., Грицук В.К. Політологія. Навчальний посібник. К. : Основи, 2010. 415 с.
2. Воронянський О.В., Кулішенко Т.Ю. Політологія. Підручник. Харків. ХНТУСГ ім. П. Василенка, 2017. 180 с.

Додаткова :

3. Політологія. Лекційний матеріал. Мультимедійний навчальний підручник. Національна академія внутрішніх справ. Кафедра філософії права та юридичної логіки. К., 2021. 203 с. URI:[https://arm.naiu.kiev.ua/books/politolog\(2018-11-14\)/lec/lec1.html](https://arm.naiu.kiev.ua/books/politolog(2018-11-14)/lec/lec1.html)
4. Політологія. Навчально-методичний посібник (у схемах і таблицях). За наук. Редакції проф. Бліхара. Львів. ПП Арсенал. 2018. 540. URI:http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/1854/1/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F_29_10_2018.pdf

Тема 5: Політична влада.

Семінарське заняття: Політична влада.

Навчальна мета заняття: студенти повинні засвоїти сутність, форми та ознаки політичної влади. Розуміти засади легальності та легітимності політичної влади. Знати принципи побудови правової держави.

Час проведення: 2 години.

Навчальні питання:

1. Поняття і форми політичної влади.
2. Легальність та легітимність політичної влади.
3. Держава як вища форма політичної влади.

4. Правова держава.

Методичні вказівки:

Перше питання потребує розмежування понять влади взагалі та політичної влади. Далі необхідно розкрити основні форми політичної влади, функції та принципи її функціонування.

Друге питання потребує розрізнення законних засад заваювання/використання політичної влади та етичних засад її здійснення. Необхідно розкрити поняття визнання політичної влади народом як основу легітимності.

В третьому питанні треба розкрити поняття держави, її ознаки, основні форми державного устрою.

Розкриваючи поняття правової держави, необхідно зазначити основні принципи її побудови, засади функціонування.

Питання цільових виступів студентів:

1. Концепції походження влади.
2. Ресурси політичної влади.
3. Рівні функціонування політичної влади.
4. Ознаки правової держави.

Теми рефератів:

1. Лідерство і легітимізація політичної влади.
2. Поняття легітимної держави.
3. Територіально-адміністративний розподіл державного устрою.

Література:

Основна :

1. Гетьманчук П., Грицук В.К. Політологія. Навчальний посібник. К. : Основи, 2010. 415 с.
2. Воронянський О.В., Кулішенко Т.Ю. Політологія. Підручник. Харків. ХНТУСГ ім. П. Василенка, 2017. 180 с.

Додаткова :

1. Демиденко Н.М. М.С. Грушевський: деякі аспекти концепції державотворення. Сіверянський літопис : зб. наукових праць. Національний заповідник «Глухів», Центр пам'яткознавства Національної академії наук України.- Вип.8. Київ - Глухів. 2016. С. 407-411.
2. Демиденко Н.М. «Заповіт борцям за визволення» Володимира Винниченка. Матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції (24-25 травня 2019 р.). Сумська філія Харківського національного університету внутрішніх. Суми: Видавничий дім «Ельдорадо», 2019. С.191-194.
3. Демиденко Н.М. Концепція автономії і федерації у період українського визвольного руху : погляд з ХХІ століття. Збірник матеріалів V Міжнародної науков.- практ. конференції, 25-26 жовтня 2016 р. м. Вінниця / Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського. Вінниця, 2016. С. 16-17.

Тема № 6: Політичні партії.

Семінарське заняття: Політичні партії.

Навчальна мета заняття: студенти повинні розуміти роль політичних партій як найбільш адекватну та зручну форму артикуляції суспільних інтересів. Знати типи політичних партій. Розуміти переваги та недоліки певних партійних систем.

Час проведення: 2 години.

Навчальні питання:

1. Поняття політичної партії.
2. Типологія політичних партій.
3. Партійні системи в парламенті.

Методичні вказівки:

Для кращого засвоєння першого питання необхідно розглянути еволюцію поняття політичної партії у порівнянні умов виникнення давніх та сучасних форм політичних об'єднань.

Друге питання потребує розуміння засад класифікації політичних партій: ідеологічна спрямованість, ставлення до соціальної дійсності, соціальне середовище діяльності, політичний темперамент та ін.

В розкритті третього питання необхідний порівняльний аналіз партійних систем із зазначенням історико-політичних особливостей їх виникнення і функціонування.

Питання цільових виступів студентів:

1. Соціальна база і впливовість політичних партій.
2. Класифікація політичних партій.
3. Типи політичних систем.

Теми рефератів:

1. Історія виникнення політичних партій.
2. Роль політичних партій у розвитку демократії.
3. Партійне будівництво в сучасній Україні.

Література:

Основна:

1. Гетьманчук П., Грицук В.К. Політологія. Навчальний посібник. К. : Основи, 2010. 415 с.
2. Воронянський О.В., Кулішенко Т.Ю. Політологія. Підручник. Харків. ХНТУСГ ім. П. Василенка, 2017. 180 с.

Інформаційні ресурси в інтернеті :

3. Закон України «Про вибори народних депутатів України»
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4061-17#Tex>
4. Закон України про національну поліцію
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>

5. Закон України «Про політичні партії в Україні»
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14#Text>
6. Закон України №474-XIV «Про вибори Президента України»
<https://www.president.gov.ua/documents/474-xiv-62>
7. Закон України про місцеве самоврядування в Україні
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/>

Тема № 7: Політичні вибори.

Семінарське заняття: Політичні вибори.

Навчальна мета заняття: ознайомити студентів з поняттям виборчого процесу, його необхідними умовами, існуючими виборчими системами.

Час проведення: 2 години.

Навчальні питання:

1. Сутність виборчого процесу.
2. Організація і порядок проведення виборів.
3. Виборчі системи.
4. Специфіка виборчого процесу в Україні.

Методичні вказівки:

Розглядаючи перше питання доцільно акцентувати, що вибори є формою прямого народовладдя, що забезпечується конституцією і законами країни. Саме шляхом голосування формуються представницькі органи державної влади та місцевого управління (самоврядування). Завдяки виборам, що є формою безпосереднього народовладдя, одержують можливість функціонувати на законних підставах органи представницької демократії.

Друге питання потребує засвоєння, що громадяни беруть участь у виборах на основі виборчого права, яке розуміється як система нормативно-правових актів, що встановлюють та регулюють права виборців у формуванні виборних органів державної влади та місцевого управління (самоврядування).

Розглядання третього питання треба починати з розуміння сутності різних виборчих систем. При пропорційній системі виборці голосують за партії, блоки партій чи по-іншому названі політичні сили. При мажоритарній системі територія, на якій проживають виборці, поділяється на виборчі округи. В кожному окрузі мають вибрати одного члена даного органу влади і виборці голосують за конкретних кандидатів, які балотуються в даному окрузі. Далі необхідно прояснити переваги та недоліки кожної системи.

Четверте питання вимагає доброї орієнтації в сучасному вітчизняному політичному просторі. Необхідно враховувати як найновітніші політичні реалії, так і той факт, що Україна йде шляхом від тоталітаризму до демократії та євроінтеграції.

Питання цільових виступів студентів:

1. Вибори – основний засіб делегування політичної влади.
2. Поняття і принципи виборчого права.

3. Виборчі системи: сутність, типологія.
4. Проблема раціональності вибору.

Теми рефератів:

1. Виборчий процес: чинники та критерії демократичності.
2. Громадянин та виборча компанія.
3. Функціонування команди і менеджмент виборчої компанії.
4. Абсентеїзм.

Література:

Основна :

1. Гетьманчук П., Грицук В.К. Політологія. Навчальний посібник. К. : Основи, 2010. 415 с.
2. Воронянський О.В., Кулішенко Т.Ю. Політологія. Підручник. Харків. ХНТУСГ ім. П. Василенка, 2017. 180 с.

Інформаційні ресурси в інтернеті :

1. Закон України «Про вибори народних депутатів України»
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4061-17>
2. Закон України «Про політичні партії в Україні»
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14#Tex>
3. Закон України №474-XIV «Про вибори Президента України»
<https://www.president.gov.ua/documents/474-xiv-62>

Тема № 8: Політичні режими.

Семінарське заняття: Політичні режими.

Навчальна мета заняття: Засвоєння студентами найважливіших ознак політичного режиму, головних відмінностей між існуючими режимами. Розуміння еволюційних процесів всередині кожного режиму.

Час проведення: 2 години.

Навчальні питання:

1. Визначення політичного режиму.
2. Антидемократичні режими: тоталітаризм і авторитаризм.
3. Демократія класична та сучасна.
4. Особливості розвитку демократичних інститутів в Україні.

Методичні вказівки:

Вивчення першого питання передбачає засвоєння поняття політичного режиму як системи методів, способів і засобів здійснення політичної влади, тобто як характеристики взаємодії політичної влади та індивіда. Відповідно необхідно усвідомити найбільшу відмінність між політичними режимами сучасності: всі сучасні політичні режими підрозділяються на два великі типи - демократичні та антидемократичні.

В розгляданні другого питання слід наголосити на відмінностях між тоталітарним та авторитарним політичними режимами, та розумінні авторитарного режиму як можливості переходу до демократії.

Засвоєння третього питання вимагає порівняння як класичної і сучасної форм демократії, так і порівняння між собою основних сучасних форм демократії. А також розуміння соціокультурних, історичних обставин, що їх обумовили.

Четверте питання вимагає доброї орієнтації в політичному вітчизняному просторі сучасності. Необхідно враховувати той факт, що Україна йде шляхом від тоталітаризму до демократії та євроінтеграції «швидким» шляхом, фактично минувши авторитарні форми правління.

Питання цільових виступів студентів:

1. Головні ознаки політичного режиму.
2. Історія та сучасні форми демократії.
3. Історичні форми тоталітаризму.
4. Сучасні форми політичного авторитаризму.

Теми рефератів:

1. Поняття плюралістичної демократії.
2. «Ідеальна держава» Платона: могутній тоталізуючий заряд.
3. Двоїстий потенціал авторитарних систем.

Література:

Основна :

1. Гетьманчук П., Грицук В.К. Політологія. Навчальний посібник. К. : Основи, 2010. 415 с.
2. Воронянський О.В., Кулішенко Т.Ю. Політологія. Підручник. Харків. ХНТУСГ ім. П. Василенка, 2017. 180 с.

Додаткова :

3. Політологія. Лекційний матеріал. Мультимедійний навчальний підручник. Національна академія внутрішніх справ. Кафедра філософії права та юридичної логіки. К., 2021. 203 с. URI:[https://arm.naiau.kiev.ua/books/politolog\(2018-11-14\)/lec/lec1.html](https://arm.naiau.kiev.ua/books/politolog(2018-11-14)/lec/lec1.html)
4. Політологія. Навчально-методичний посібник (у схемах і таблицях). За наук. Редакції проф. Бліхара. Львів. ПП Арсенал. 2018. 540.
5. URI:http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/1854/1/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F_29_10_2018.pdf

Тема № 9: Політична глобалізація

Семінарське заняття: Політична глобалізація.

Навчальна мета заняття: ознайомлення студентів з глобальними проблемами сучасності, викликаних процесами глобалізації та засобами боротьби з цими проблемами.

Час проведення: 4 години.

Навчальні питання:

1. Сучасні умови міжнародно-політичної діяльності держав.
2. Поняття глобалізації. Глобальні проблеми сучасності.

3. Світові наддержавні міжнародні структури.
4. Світові інформаційні мережі як суттєвий політичний фактор.

Методичні вказівки:

Перше питання потребує розкриття сучасних умов міжнародно-політичної діяльності як нової моделі глобального устрою, що дістала назву «концепція багатомірності». Даючи відповідь, треба розкрити, що така багатомірність властива рівням матеріальної, суспільної та духовної організації світу, а також - стадіям розвитку. Слід наголосити на факті, що загальна тенденція розвитку суспільства, його підсистем - соціальної, економічної, політичної тощо! - в переході від небагатомірних форм до багатомірних.

При розкритті другого питання, насамперед треба зазначити головні фактори, які висвітлюють проблему саме як глобальну: зачіпають все людство, торкаючись інтересів і доль всіх країн, народів та соціальних верств; глобальні проблеми не визнають кордонів; призводять до значних збитків економічного та високого соціального характеру; вимагають широкого міжнародного співробітництва до вирішення цих проблем тощо. Далі слід переходити до розглядання конкретних проблем.

Висвітлюючи третє питання, необхідно зауважити що із розвитком процесів глобалізації поряд з факторами концентрації діють фактори розпорошування. В одних сферах посилюється однорідність (в економіці, інформаційно-комунікативній сфері). У цих сферах глобалізація є безальтернативною. В інших (культури, соціальній сфері) поряд з процесами глобалізації існують інші альтернативи й варіанти, ці сфери є різномірними. Слід наголосити, що саме такі різнонаправленість, неоднорідність сучасних проблем вимагають міжнародної координації зусиль. Далі слід переходити до характеристики діяльності конкретних світових наддержавних об'єднань.

Четверте питання потребує усвідомлення не тільки глобальності революційних змін в сфері інформаційних технологій протягом останньої чверті століття, але й того факту, що у цій галузі глобалізація є безальтернативною. Слід підкреслити монологічний характер інформаційних мереж, що у світовому масштабі, насамперед, й робить їх могутнім політичним фактором.

Питання цільових виступів студентів:

1. Боротьба з хворобами, голодом, бідністю.
2. Проблеми екології, демографії, сировинне питання.
3. Боротьба з тероризмом, наркоторгівлею і работоргівлею.
4. Світові війни : причини і наслідки.

Теми рефератів:

1. Основні тенденції цивілізаційного розвитку світового співтовариства.
2. Системи національної та міжнародної безпеки в умовах формування нового світового порядку.
3. Політично-правоохоронні інститути міжнародного співробітництва.

4. Геоекономічний вимір гібридної війни Російської федерації

Література:

Основна :

1. Гетьманчук П., Грицук В.К. Політологія. Навчальний посібник. К. : Основи, 2010. 415 с.
2. Воронянський О.В., Кулішенко Т.Ю. Політологія. Підручник. Харків. ХНТУСГ ім. П. Василенка, 2017. 180 с.

Додаткова :

- 3.Бжезінський З. Стратегічне бачення: Америка і криза світової влади. Перекл. з англійської Г. Лелів. Львів, «Літопис», 2012. 168 с.
- 4.Бжезінський З. Велика шахівниця. Американська першість та її стратегічні імперативи. / З англ. перекл. Олена Фешовець. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2000. 145 с.

Тема № 10: Геополітичний вимір України

Семінарське заняття: Геополітичний вимір України.

Навчальна мета заняття: ознайомлення студентів з основними геополітичними чинниками, що впливають на міжнародне становище України.

Час проведення: 4 години.

Навчальні питання:

1. Концепція самостійності України в параметрах геополітики Середньої Європи.
2. Чорноморська доктрина.
3. Сучасне геополітичне становище українських земель.

Методичні вказівки:

При розкритті першого питання слід викласти основні визначення України в геополітичному сенсі: «міст» між Заходом і Сходом, «санітарний кордон» між НАТО і Росією, «центр» Чорноморсько-Балтійської співдружності і т. д. Відзначивши частки істини та «міфу» у кожному з цих визначень, слід проаналізувати поняття «лімітрофу» стосовно України як міжцивілізаційного простору між західною і російсько-євразійською цивілізацією.

Друге питання вимагає розкриття напрацювань різних українських авторів в площині «Чорноморської доктрини» – геополітичної концепції, згідно якої причорноморські країни (всі країни, які мають вихід до Чорного моря) мають об'єднатися в один блок навколо політичних, економічних і соціальних цінностей, де лідером буде Україна, враховуючи перевагу України у площі, чисельності населення і його працелюбності.

Розкриваючи третє питання слід зазначити сучасні виклики перед Україною, які мають різні рівні розвитку і якості впливу (розбалансована ідентичність, відсутність стійких історичних орієнтацій, не напрацьованість створення та рекрутування політичних еліт тощо). Далі слід охарактеризувати головні чинники, що визначають виняткове геостратегічне розташування

України.

Питання цільових виступів студентів:

1. Україна як трикутник міжцивілізаційних зіткнень.
2. З.Бжезінський про українську державу як геополітичну вісь.
3. С.Хантінгтон про цивілізаційну роздвоєність України.
4. Політологічний вимір сучасних війн і конфліктів
5. Комплексний політичний аналіз вторгнення Росії в Україну

Теми рефератів:

1. Слов'янофіли і західники про «шлях Росії» та їх боротьба проти «українського сепаратизму».
2. Україна в стратегічних планах Німеччини.
3. «Серединна Європа та Україна».
4. Анатомія російсько-української війни (2014-2023 р.)

Література:

Основна :

1. Гетьманчук П., Грицук В.К. Політологія. Навчальний посібник. К. : Основи, 2010. 315 с.
2. Воронянський О.В., Кулішенко Т.Ю. Політологія. Підручник. Харків. ХНТУСГ ім. П. Василенка, 2017. 180 с.

Додаткова :

1. Бжезінський З. Стратегічне бачення: Америка і криза світової влади. Перекл. з англійської Г. Лелів. Львів, «Літопис», 2012. 168 с.
2. Бжезінський З. Велика шахівниця. Американська першість та її стратегічні імперативи. З англ. перекл. Олена Фешовець. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2000. 145 с.
3. Демиденко Н.М. «Заповіт борцям за визволення» Володимира Винниченка. Матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції (24-25 травня 2019 р.). Сумська філія Харківського національного університету внутрішніх. Суми: Видавничий дім «Ельдорадо», 2019. С.191-194.
4. Демиденко Н.М. Концепція автономії і федерації у період українського визвольного руху : погляд з ХХІ століття. Збірник матеріалів V Міжнародної науков.- практ. конференції, 25-26 жовтня 2016 р. м. Вінниця. Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського. Вінниця, 2016. С. 16-17.
5. Демиденко Н.М. Проблеми формування громадянського суспільства в Українській державі: Матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми правової науки і державотворення в Україні в контексті правової інтеграції (м. Суми, 21-22 травня 2016 р.). Сумська філія Харківського національного університету внутрішніх справ. 2016. С. 228-231.

4. Рекомендована література

Основна

1. Бойко О.Д. Політичне маніпулювання: навч. посіб. К.: Академвидав, 2010. 432 с. (Серія "Альма-матер").
URL:http://rep.btsau.edu.ua/bitstream/BNAU/3514/1/Politolohiia_navch.pdf
2. Воронянський О.В. Політологія. Підручник. 2017. 179 с.
URL:<https://www.academia.edu/39548408/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F>
3. Гелей С. Д. Політологія : навчальний посібн. 9-те вид., переробл. і доп. Львів : Видавництво Львівської комерційної академії, 2015. 370 с.
URL:<http://politics.ellib.org.ua/pages-cat-56.html>
4. Гетьманчук П., Гришук В.К. Політологія. Навчальний посібник. К. : Основи, 2010. 415 с. <http://politics.ellib.org.ua/pages-cat-155.html>
5. Політологія. Лекційний матеріал. Мультимедійний навчальний підручник. Національна академія внутрішніх справ. Кафедра філософії права та юридичної логіки. К., 2021. 203 с. URL:[https://arm.naiu.kiev.ua/books/politolog\(2018-11-14\)/lec/lec1.html](https://arm.naiu.kiev.ua/books/politolog(2018-11-14)/lec/lec1.html)
6. Політологія. Навчально-методичний посібник (у схемах і таблицях). За наук. Редакції проф. Бліхара. Львів. ПП Арсенал. 2018. 540.
URL:http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/1854/1/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F_29_10_2018.pdf

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. Бжезінський З. Велика шахівниця. Американська першість та її стратегічні імперативи. З англ. перекл. Олена Фешовець. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2000. 145 с. URL:<https://www.google.com/search?client=firefox-b->
2. Винниченко В. Заповіт борцям за визволення. К. Наука. 2019. 82 с.
URL:https://osvita.ua/doc/files/news/671/67149/vynnychenko-volodymyr-kyrylovych-zapovit_ia.pdf
3. Грушевський М. Хто такі українці чого вони хочуть
URL:https://pidru4niki.com/11221213/filosofiya/mihaylo_grushevskiy_hto_taki_ukrayintsi_chogo_voni_hochut
4. Демиденко Н.М. Роль Миколи Прокоповича Василенка (1866-1935) у становленні питань освіти та мистецтва в Україні за доби Гетьманату Сіверянський літопис : зб. наукових праць / Національний заповідник «Глухів», Центр пам'яткознавства Національної академії наук України. Вип. 9. Київ - Глухів. 2017. С. 406 412.
URL:<http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/128959>
5. Демиденко Н.М. М.С. Грушевський: деякі аспекти концепції державотворення. Сіверянський літопис : зб. наукових праць / Національний заповідник «Глухів», Центр пам'яткознавства Національної академії наук

- України. Вип. 8. Київ - Глухів. 2016. С. 407-411.
URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/handle/123456789/128350?show=full>
6. Демиденко Н.М. Вирішення земельного питання Центральною Радою у 1918 році. Матеріали XII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Історія освіти, науки і техніки в Україні» (Київ, 16 травня 2016 р.) НААН, ННСГБ. К., 2016. С. 12-14. URL: <http://dnsgb.com.ua/files/XVI-konf-2021.pdf>
7. Демиденко Н.М. Деякі аспекти зовнішньої політики Української РСР у період Хрущовської «відлиги» Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Міжнародні відносини: історія, теорія та практика» (м. Суми, 28 лютого 2019 р.) / Сумський державний педагогічний університет ім. А.С.Макаренка. Суми, 2019. С. 27-31.
URL: [http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/33157/1/Суми збірник 2019.pdf](http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/33157/1/Суми%20збірник%202019.pdf)
8. Демиденко Н.М. Концепція автономії і федерації у період українського визвольного руху : погляд з XXI століття. Збірник матеріалів V Міжнародної науков.- практ. конференції, 25-26 жовтня 2016 р. м. Вінниця / Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського. Вінниця, 2016. С. 16-17.
URL: <https://library.vn.ua/e-library/katalog/materiali-v-mizhnarodnoii-naukovo-praktichnoii-konferenczii>
9. Демиденко Н.М. Проблеми формування громадянського суспільства в Українській державі. Матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми правової науки і державотворення в Україні в контексті правової інтеграції (м. Суми, 21-22 травня 2016 р.) / Сумська філія Харківського національного університету внутрішніх справ. 2016. С. 228-231.
URL: file:///D:/Documents/Downloads/2w1ZDR3hYRhaOKEd9K1y_RXe7Qq2GgnR.pdf
10. Політологія. Навчально-методичний посібник (у схемах і таблицях). За наук. Редакції проф. Бліхара. Львів. ПП Арсенал . 2018. 540 с.
URL: http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/1854/1/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F_29_10_2018.pdf
11. Політологія. Тематичний словник. Мультимедійний навчальний підручник. Національна академія внутрішніх справ. Кафедра філософії права та юридичної логіки. К., 2021. 203 с. URL: [https://arm.naiu.kiev.ua/books/politolog\(2018-11-14\)/inf/slovnnyk.html](https://arm.naiu.kiev.ua/books/politolog(2018-11-14)/inf/slovnnyk.html).

Нормативно-правові акти

1. Закон України «Про вибори народних депутатів України»
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4061-17#Text>
2. Закон України про національну поліцію
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>
3. Закон України «Про політичні партії в Україні»
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14#Text>
4. Закон України №474-XIV «Про вибори Президента України»
URL: <https://www.president.gov.ua/documents/474-xiv-62>

5. Закон України про місцеве самоврядування в Україні
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Tex>
6. Закон України про запобігання корупції
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>
7. Декларація про державний суверенітет України: Декларація Верховної Рада УРСР No 55-XII від 16.07.1990 (Документ 55-12, поточна редакція – від 16.07.1990) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/55-12>
8. Про міжнародні договори України: Закон України No 1906-IV від 29.06.2004 (Документ 1906-15, чинний, поточна редакція – від 20.07.2014, підстава 1323-18) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1906-15>
9. Про основи національної безпеки України: Закон України No 964-IV від 19.06.2003 (Документ 964-15, чинний, поточна редакція – від 09.05.2018, підстава 2163-19) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL:<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/964-15>
10. Про Раду національної безпеки і оборони України: Закон України No 183/98-ВР від 05.03.1998 (Документ 183/98-вр, чинний, поточна редакція – від 31.12.2014, підстава 43-19) [Електронний ресурс]. URL:<http://zakon5.rada.gov.ua/law>

Інформаційні та навчальні ресурси в Інтернеті:

1. Національна парламентська бібліотека України. [сайт]. URL:<http://www.nplu.org/>
2. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. [сайт]. URL:<http://www.nbuv.gov.ua>
3. Офіційне інтернет-представництво Президента України. [сайт]. URL:<http://www.president.gov.ua/>
4. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. <http://www.rada.kiev.ua>
5. Офіційний веб-сайт Кабінету Міністрів України. <http://www.kmu.gov.ua/>.
6. Офіційний веб-сайт Міністерства освіти і науки України. <http://www.mon.gov.ua>, www.osvita.ua
7. Офіційний веб-сайт Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. <http://www.nbuv.gov.ua>
8. Офіційний веб-сайт Ліга: закон. <https://ligazakon.net/>